

ΩΤΟΡΙΝΟΛΑΡΥΓΓΟΛΟΓΙΑ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΚΕΦΑΛΗΣ & ΤΡΑΧΗΛΟΥ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΩΤΟΡΙΝΟΛΑΡΥΓΓΟΛΟΓΙΑΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ ΚΑΙ ΤΡΑΧΗΛΟΥ

Βελλισίνου 11, 115 23 Αμπελόκηποι, Αθήνα
Τηλ/Fax: 210 6435141
E-mail: info@hellasorl.gr, http://www.hellasorl.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος ..... Δημήτριος Ασημακόπουλος
Αντιπρόεδρος ..... Βασίλειος Δελής
Γενικός Γραμματέας ..... Ανέστης Ψηφίδης
Ειδικός Γραμματέας ..... Χρήστος Θεμελής
Ταμίας ..... Βασιλική Λαΐου
Μέλη ..... Θεοχάρης Αποστολίδης,
Θωμάς Καφφές,
Λεωνίδας Μανωλόπουλος,
Κωνσταντίνος Οικονόμου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος Συντ. Επιτροπής ..... Δ. Ασημακόπουλος
Υπεύθ. Επιστημονικής Ύλης ..... Χ. Θεμελής,
Α. Ψηφίδης
Επιμέλεια Ύλης ..... Θ. Αποστολίδης,
Θ. Καφφές, Β. Λαΐου
Μέλη ..... Β. Δελής, Κ. Οικονόμου,
Λ. Μανωλόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΥΚΑΣ
KAFKAS
KAFKAS PUBLICATIONS

Μεσογείων 215, 115 25 Αθήνα, Τηλ.: 210 6777590, Fax: 210 6756352
e-mail: kafkas@otenet.gr, website:kafkas-publications.com

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ..... Ηλίας Καυκάς, Ιατρός
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ ..... Νίκος Τζουρμής
Δ/ΝΣΗ MARKETING & ΔΙΑΦ/ΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ..... Πέρσα Βελιουρούτη,
Νατάσσα Παπαθανασίου
ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ..... Πάμυ Πουλημένου, Μαρία Μητιά
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ..... Μαριάννα Δελιγιαννάκη
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ..... Βάσω Χαλιώτη

Το περιοδικό **ΩΤΟΡΙΝΟΛΑΡΥΓΓΟΛΟΓΙΑ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΚΕΦΑΛΗΣ & ΤΡΑΧΗΛΟΥ** αποτελεί το επίσημο έντυπο της **Πανελληνίας Εταιρείας Ωτορινολαρυγγολογίας - Χειρουργικής Κεφαλής και Τραχήλου**. Έχει ως βασικό στόχο τη συνεχή ενημέρωση των Ωτορινολαρυγγολόγων και των συναφών ιατρικών ειδικοτήτων πάνω σε θέματα της ειδικότητας που απαιτεί ο 21ος αιώνας. Οι στήλες του περιοδικού είναι ανοικτές στους συναδέλφους για υποβολή άρθρων προς δημοσίευση, με την παρακάτω θεματολογία:

Editorial, κλινικές και ερευνητικές πρωτότυπες μελέτες, βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις, ενδιαφέρουσες περιπτώσεις (case report), βραχείες δημοσιεύσεις, βιβλιογραφικές ενημερώσεις, κλινικά, ακτινολογικά και παθολογοανατομικά Quiz, ενημερώσεις σχετικά με το Internet, βιβλιοπαρουσιάσεις.

Για αποστολή άρθρων ή άλλων επιστημονικών θεμάτων απευθυνθείτε στην ηλεκτρονική διεύθυνση dassimak@cc.uoi.gr υπόψην Καθηγητή κ. Ασημακόπουλου ή Αν. Καθηγητή κ. Ψηφίδη στο apsifidi@auth.gr
Εναλλακτικά μπορείτε να αποστείλετε φάκελο στη διεύθυνση της Εταιρείας: Βελλισίνου 11 Αμπελόκηποι, 115 23 Αθήνα, Τηλ./Fax: 210 6435141

Σημείωμα της Σύσταξης

Το παρόν & το μέλλον της Ωτορινολαρυγγολογίας

Η όψη της Ευρώπης άλλαξε σημαντικά τα τελευταία χρόνια, μετά από πολιτικό-κοινωνικές εξελίξεις (ένωση Δυτικού και Ανατολικού Βερολίνου το 1989). Πολλές χώρες που ανήκαν στο λεγόμενο «Ανατολικό μπλοκ», απέκτησαν την ανεξαρτησία τους και εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθιστώντας τη, μετά το 2004, τη δεύτερη κατά σειρά παγκόσμια οικονομική δύναμη μετά τις ΗΠΑ. Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση αριθμεί περίπου 379,5

εκατομμύρια κατοίκους, έναντι 289 εκατομμυρίων κατοίκων των ΗΠΑ. Μια από τις κυρίαρχες αρχές, της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ελεύθερη διακίνηση των κατοίκων μεταξύ των κρατών μελών, η οποία βεβαίως περιλαμβάνει και την ελεύθερη διακίνηση των λειτουργών της υγείας.

Η απόφαση αυτή θεωρείται πολιτική και πάρθηκε, θα έλεγε κανείς, χωρίς τη «σύμφωνη» γνώμη ή αν θέλετε καλύτερα τη γνωμοδότηση των υπευθύνων για την εκπαίδευση και εξειδίκευση Ιατρών κάθε κράτους μέλους, αλλά και των Διοικούντων (Ιατρών και μη) των Νοσηλευτικών Μονάδων. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι η εν λόγω απόφαση θα επηρεάσει δυσμενώς την εκπαίδευση των Ιατρών τόσο στη διάρκεια φοίτησης στο Πανεπιστήμιο όσο και κατά τη διάρκεια λήψης ειδικότητας στα Νοσοκομεία αργότερα. Είναι επίσης ορατός ο κίνδυνος της δύσκολης επαγγελματικής αποκατάστασης των Ιατρών, μετά τη λήψη της ειδικότητας στα διάφορα κράτη μέλη δεδομένου ότι:

α) η αναλογία ειδικών ιατρών/πληθυσμού ποικίλλει μεταξύ των κρατών και σε πολλά από αυτά είναι πολύ υψηλή και

β) οι οικονομίες των διαφόρων κρατών μελών διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη δυναμικότητα, με αποτέλεσμα οι μισθοί των Ιατρών να διαφέρουν σημαντικά από κράτος σε κράτος. Ειδικότερα, η Ωτορινολαρυγγολογία στην Ελλάδα των 11,2 εκατ. κατοίκων περίπου διαθέτει 1.250 ειδικούς ΩΡΛ με αναλογία 1/9.000 (1 Ωτορινολαρυγγολόγο για κάθε 9.000 κατοίκους) *European ENT Manpower 2004*. Η αναλογία αυτή είναι η υψηλότερη μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, ενώ οι μικρότερες αναλογίες παρατηρούνται στην Ιρλανδία (1/100.000) και στο UK (1/66.000). Στη Γαλλία το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 1/23.000. Η ειδικότητα της Ωτορινολαρυγγολογίας ήταν και παραμένει ακόμα πολύ διαφορετική μεταξύ των κρατών της ΕΕ, τόσο ως

► προς τη διάρκεια όσο και προς το περιεχόμενο της εκπαίδευσης (θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο). Στις περισσότερες χώρες η διάρκεια της ειδικότητας είναι 5 ή 6 χρόνια, σε μερικές όμως περιορίζεται στα 3 χρόνια. Σε αρκετά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει εισαχθεί ο θεσμός της δια βίου Ιατρικής εκπαίδευσης (continuing medical education, CME ή continuing professional development, CPD), ο οποίος καθοδηγείται ή ευρίσκεται υπό τον έλεγχο των αντιστοίχων Ιατρικών Εταιρειών και Συλλόγων.

Βέβαια η συνεχής ιατρική ενημέρωση, «η δια βίου εκπαίδευση», αποτελεί για τους περισσότερους λειτουργούς της υγείας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθήκον θεμελιώδους σημασίας. Για τους παραπάνω λόγους προκύπτει αβίαστα το ερώτημα: Είναι ανάγκη η εναρμόνιση του τρόπου χορήγησης της ειδικότητας της Ωτορινολαρυγγολογίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ; Ποιοι φορείς θα πρέπει να αναλάβουν το δύσκολο έργο της αξιολόγησης των διαφόρων κέντρων χορήγησης Ειδικότητας στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ και με ποιο τρόπο θα γίνεται η αντικειμενική επιλογή των ειδικευομένων (των αποφοίτων της κάθε Ιατρικής Σχολής που εισάγονται στην Ειδικότητα) και η ισότιμη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευσή τους, έτσι ώστε οι παραγόμενοι «ειδικοί Ωτορινολαρυγγολόγοι» να μπορούν να ανταποκρίνονται επάξια στις μεγάλες και σύγχρονες απαιτήσεις της ειδικότητας στον 21ο αιώνα;

UEMS (Union European of Medical Specialists)

Ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1958 από τα 6 αρχικά κράτη τότε μέλη της ΕΚ. Ο στόχος του διεθνούς αυτού οργανισμού ήταν και παραμένει η δημιουργία πλαισίων, για κάθε ειδικότητα (συμπεριλαμβανομένης και της Ωτορινολαρυγγολογίας), σχετικά με τη θεωρητική και πρακτική εξάσκηση κατά τη διάρκεια λήψης της ειδικότητας, αλλά και μετά από αυτή, τη «δια βίου συνεχή εκπαίδευση». Στο έργο της εκτός των άλλων περιλαμβάνονται:

A. Η αξιολόγηση των διαφόρων ακαδημαϊκών και μη εκπαιδευτικών κέντρων.

B. Η κατάρτιση χαρτών που καθορίζουν τη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση των ειδικευομένων, προκειμένου να είναι κατάλληλοι για την απόκτηση τίτλου ιατρικής ειδικότητας.

Γ. Η διαμόρφωση της δια βίου συνεχούς ιατρικής εκπαίδευσης.

European logbook

Πρόκειται για Βιβλίο όπου αναφέρονται ο αριθμός και το είδος των Ιατρικών πράξεων που θα πρέπει να εκτελέσει ο ειδικευόμενος ιατρός προκειμένου να κριθεί κατάλληλος για τη λήψη της ειδικότητας. Το βιβλίο αυτό αρχικά συντάχθηκε στο UK και στη συνέχεια μεταφράστηκε στα Γαλλικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά και Ισπανικά. Χρησιμοποιείται δε ευρέως και σε άλλες χώρες από τη Σκανδιναβία έως τη Νότια Ευρώπη. Μερικές χώρες χρησιμοποιούν ακόμα τα δικά τους βιβλία, αλλά ελπίζουμε στο άμεσο μέλλον να γίνει δυνατή η καθιέρωση ενός ενι-

αίου καταλόγου (workbook) ιατρικών πράξεων έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η ισότιμη και ορθή εκπαίδευση σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα, με βάση τα δεδομένα που συλλέγονται από τα πλέον γνωστά και διεθνώς αναγνωρισμένα κέντρα Ωτορινολαρυγγολογικής εκπαίδευσης, πρόκειται να εκδοθούν σύντομα οδηγοί που θα καθοδηγούν ειδικούς και μη Ωτορινολορυγγολόγους σε ποια κέντρα εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο, Κρατική Κλινική, Ινστιτούτο κ.λπ.) διδάσκονται τα διάφορα αντικείμενα της ειδικότητας με υψηλά ποιοτικά δεδομένα.

Είναι όμως όλα τα παραπάνω αρκετά;

Specialist societies - Εταιρείες ΕΕ με υποειδικότητα στην Ωτορινολαρυγγολογία - EUFOS

Στην ΕΕ έχουν ήδη από μακρού συσταθεί εταιρείες (και στην Ελλάδα επίσης) με γνωστικά αντικείμενα υποειδικότητας της Ωτορινολαρυγγολογίας, όπως η Ευρωπαϊκή Ρινολογική Εταιρεία, η Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ωτολογίας και Νευρωτολογίας, η Ευρωπαϊκή Λαρυγγολογική Εταιρεία, η Ευρωπαϊκή Εταιρεία Παιδιατρικής Ωτολαρυγγολογίας (ESPO) και η νεοϊδρυθείσα Ευρωπαϊκή Εταιρεία Ογκολογίας Κεφαλής και Τραχήλου. Με τη συνεργασία των Εθνικών Ωτορινολαρυγγολογικών Εταιρειών των κρατών μελών της ΕΕ ιδρύθηκε η EUFOS (European Federation of Otorhinolaryngological Societies), η οποία κάθε 4 χρόνια διοργανώνει συναντήσεις (η τελευταία πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα το 2004).

Οι παραπάνω Εταιρείες και Οργανισμοί έχουν ως κύριο στόχο τη διοργάνωση Σεμιναρίων και workshops ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Το έργο που παράγουν είναι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη της ειδικότητας της Ωτορινολαρυγγολογίας στην Ευρώπη και κατ' επέκταση στην Ελλάδα. Όμως θα πρέπει να γίνει κάτι παραπάνω προκειμένου να εναρμονίσουμε τη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση των ειδικευομένων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και να εξασφαλίσουμε αξιόπιστη, σύγχρονη και αξιόλογη δια βίου εκπαίδευση, μετά τη λήψη του τίτλου της ειδικότητας, στους ειδικούς Ωτορινολαρυγγολόγους της ΕΕ.

Κοιτώντας το μέλλον

Θα πρέπει λοιπόν οι διάφοροι Οργανισμοί - Εταιρείες που ήδη υπάρχουν και λειτουργούν μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ενώσουν τις δυνάμεις τους με σκοπό τη διοργάνωση ετήσιων επιστημονικών συναντήσεων υψηλών προδιαγραφών θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισης, ποικίλων γνωστικών αντικειμένων που να αφορούν όλες τις υποειδικότητες (σημερινές ή/και αυριανές) της Ωτορινολαρυγγολογίας. Ο στόχος αυτός θα υλοποιηθεί με τη σύσταση ενός "Professional" οργανισμού, υπό την αιγίδα του οποίου θα διοργανώνονται όλες οι συναντήσεις, ημερίδες, σεμινάρια, workshops, συνέδρια κ.λπ. που αφορούν την ειδικότητα της ΩΡΛ, όπου και αν γίνονται αυτά (σε οποιοδήποτε κράτος μέλος), στα οποία οι συμμετέ-

► χοντες θα απολαμβάνουν υψίστης ποιότητας συστηματική επιστημονική εκπαίδευση.

Οι εκδηλώσεις αυτές θα αφορούν τόσο τους ειδικευόμενους όσο και τους ήδη ειδικευμένους (κάθε ηλικίας) στα πλαίσια της συνεχούς ιατρικής εκπαίδευσης. Οι συναντήσεις αυτές εκτός των άλλων θα φέρουν κοντά τους συναδέλφους των διαφόρων κρατών, δίνοντάς τους την ευκαιρία να γνωριστούν μεταξύ τους ανταλλάσσοντας απόψεις επί επιστημονικών και μη θεμάτων.

Θα πρέπει δηλαδή να προχωρήσουμε στην ίδρυση της European Academy of Otorhinolaryngology μέσω της οποίας θα χορηγείται το «Ευρωπαϊκό Δίπλωμα στην Ωτορινολαρυγγολογία-Χειρουργική Κεφαλής και Τραχήλου», που θα αποτελεί έναν επιπλέον τίτλο πέρα από τον τίτλο ειδικότητας της Ωτορινολαρυγγολογίας που χορηγείται από κάθε κράτος μέλος. Το Ευρωπαϊκό αυτό Δίπλωμα πάνω από όλα θα αποτελεί ένα επιπλέον πειστήριο, σε διεθνές επίπεδο (international recognition), της υψηλής ποιότητας θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων του Ωτορινολαρυγγολόγου (σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΕ).

Η ειδικότητα της Ωτορινολαρυγγολογίας αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια αλματωδώς έτσι ώστε σήμερα να είναι πολύ εκτεταμένη και σύνθετη. Οι γνώσεις και η επιδεξιότητα για την κατάκτησή της δε μπορούν πλέον να αποκτηθούν πλήρως και ολοκληρωτικά κατά τη διάρκεια λήψης της κυρίας ειδικότητας, αν λάβουμε υπόψη μας τις μεγάλες ανάγκες της εποχής μας και τον ανταγωνισμό. Επομένως υπάρχει άμεση ανάγκη υπο-εξειδίκευσης στην κυρία ειδικότητα (π.χ. Ωτορινολαρυγγολόγος-Αλλεργιολόγος κεφαλής και τραχήλου). Ο στόχος της υπο-εξειδίκευσης θα είναι πολλαπλός όπως, καθορισμός πλαισίων των γνωστικών αντικειμένων στην ειδικότητα (αλλεργία, πλαστική, φωνιατρική, ακοολογία κ.λπ.), δημιουργία νέων θέσεων και απορρόφηση νέων συναδέλφων, επιστημονική προστασία της Ειδικότητας από άλλες συγγενείς ιατρικές ειδικότητες (Πλαστική χειρουργική, Γναθοχειρουργική, Αλλεργιολογία) και ποιοτική ενίσχυση της ειδικότητας στο σύνολό της. Σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ η αναγκαιότητα της υπο-εξειδίκευσης έχει αναγνωρισθεί και πραγματοποιείται μέσω «fellowship training».

Σε πολλά άλλα όμως δεν έχει γίνει καμιά προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή. Θα ήταν επομένως ευχής έργο η κατάρτιση, με τη σύμφωνη γνώμη των «ειδικών» φορέων (UEMS-European Academy of ENT - Head and Neck Surgery), των ποιοτικών κριτηρίων αξιολόγησης που πρέπει να χαρακτηρίζουν την υπο-εξειδίκευση και που να αφορούν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ στον ίδιο βαθμό. Έτσι αυτός θα είναι ένας τρόπος (πιθανόν ο μοναδικός) για την προστασία της ειδικότητάς μας από τις πιέσεις που πιθανά θα υπάρξουν στο μέλλον από άλλες ειδικότητες ή από άλλα κράτη εκτός ΕΕ.

Καθηγητής Δημήτριος Ασημακόπουλος, MD
Πρόεδρος Πανελληνίας Εταιρείας
Χειρουργικής Κεφαλής και Τραχήλου

Ενημερωτικό Σημείωμα

Αγαπητοί συνάδελφοι

Το ΔΣ της Πανελληνίας Εταιρείας Ωτορινολαρυγγολογίας-Χειρουργικής Κεφαλής και Τραχήλου, αποφάσισε τη νέα έκδοση του τριμηνιαίου επιστημονικού εντύπου της, υπό τη μορφή περιοδικού. Η αλλαγή αυτή δημιούργησε δυσκολίες που οδήγησαν στη χρονική καθυστέρηση της έκδοσης του ανά χείρας περιοδικού.

Ταυτόχρονα με την έκδοση αυτή θέλουμε να προβάσουμε τον προβληματισμό μας, που είναι και προβληματισμός των περισσότερων συναδέλφων, όσον αφορά την πολυφωνία των Ωτορινολαρυγγολογικών εντύπων που ήδη κυκλοφορούν στη χώρας μας.

Αποφεύγοντας κάθε σχολιασμό και κριτική θεωρούμε ότι είναι πλέον καιρός να αποφασίσουμε με την έκδοση ενός ενιαίου ιατρικού περιοδικού, υπό την Αιγίδα της Πανελληνίας Εταιρείας Ωτορινολαρυγγολογίας, με τίτλο «Ωτορινολαρυγγολογία - Χειρουργική Κεφαλής και Τραχήλου».

Το περιοδικό αυτό θα έχει Πανελλήνια αντιπροσωπευτική συντακτική επιτροπή ή και διεθνή (International Editorial Board) και θα προικίζεται με επιστημονικές προδιαγραφές, για να μπορέσει να γίνει αποδεκτό από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα και να καταχωρηθεί σε διεθνείς βάσεις δεδομένων Pubmed/Medline.

Έτσι αναβαθμίζεται διεθνώς η Επιστημονική μας Εταιρεία και γίνονται γνωστά τα Ελληνικά Ωτορινολαρυγγολογικά κέντρα και όλοι οι Έλληνες Ωτορινολαρυγγολόγοι.

Περιμένουμε τις απόψεις σας στο site της Εταιρείας μας: www.Hellasorl.gr

Από τη Συντακτική Επιτροπή